

בלבבי ארבע יסודות

שואל לעניין מבט מבחוץ על עולם ארבעת היסודות

מצמיחין כל מיני תענוג. ותולדותיה שנים, החמדה לגזול ממון חבריו ואשתו וכל אשר לו להתענג בהם, והקנאה כי יקנא בחבריו אשר לו ממון רב וכיוצא בזה להתענג בו.

יסוד העפר, ממנו מדת העצבות בכל פרטיו. ותולדתה אחת, והוא העצלות לקיים התורה והמצוות, מפני עצבוננו על השגת קניני הברי העולם הזה או על היסורין הבאים עליו ואינו שמח בחלקו בשום דבר, גם עינו לא תשבע עושר.

יעקב: השלב הראשון של השיחות שלנו עסק בעיקר בשלב הזה של העבודה - להבין מה ה"מהות" של כל אחד מהיסודות, ואיך כל המידות הנולדות ממנו הן "ענפים" של אותה מהות...

צבי: נכון, ועוד חזון לחזור גם להמשיך את אותה המלאכה... אבל בינתיים בוא נשלים את דברי ר' חיים ויטאל, איך הוא מסכם את תיאור ארבעת היסודות לצד הרע, ומסביר בקצרה את שימושם לטוב:

"נמצא כי אבות כל המדות הרעות הן ארבעה, הגאווה והכעס הנכלל ומתדבק עמה, והשיחה בטילה, ותאות התענוגים, והעצבון. וארבעת נמשכות מארבע קליפות היצר הרע שבנפש היסודית.

והפכן הן ארבע מדות טובות נמשכות מארבעה יסודות הטוב שבנפש היסודית, והן: הענוה, שהיא תכלית השפלות, מתרחק מכל מיני כעס בגלוי על ידי גאווה, והשתיקה כאלם לא יפתח פיו, לבד בעסק תורה ומצוות או בהכרחי לקיום הגוף ולצורך כבוד הבריות, והמאוס בכל תענוגי הגוף ומותריו המוכרחים, והשמחה התדירית בחלקו, כי כל דעבדין מן שמיא לטב, וגם לזרז עצמו בתכלית השמחה בעבודת קונו, וכמו שכתוב שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, ועשה תורתך קבע ומלאכתך עראי."

הדברים האלו שקראנו עכשיו הם בעצם ה"תורה שבכתב" היסודית ביותר לעבודת המידות ע"פ ארבעת היסודות, אבל זו רק ההתחלה...

[המשך בס"ד בגיליון הבא...]

הכלולה מארבעה יסודות רוחניים, אשר משם חוצבו תרי"ג איברי הנפש ההיא... והבן זה מאוד, איך... כמו שבארבעה היסודות הגופניים, הנקראים חומר היסודות, מורכב מ טוב מרע, ומשם באים כחות קיום הגוף או תחלואיו... כמו כן בנפשות, הנקרא צורת הארבעה יסודות, הן על דרך זה, טוב רע, ומהן נמשך בריאות הנפש היסודית שבאדם, שהן מדות הטובות, או תחלואיה, שהן מדות הרעות הנמשכות מארבע קליפות טמאות שבנפש ההיא. וכשיסירים מעליו, יתלבשו ארבע אותיות של ההוי"ה, שהן אור המחיה נפש היסודית, וגם היא והגוף שלה יהיו מרכבה אל קדושתו יתברך..."

בשלב השני, מתרגם לנו ר' חיים ויטאל את הדברים המופשטים האלו להלכה למעשה, וזהו החידוש הגדול שלו, לקרב את מבט ארבעת היסודות לעבודת המידות למעשה. ולא עוד, אלא שהוא מלמד אותנו ג"כ להשתמש במבט ארבעת היסודות בכדי לחלק את המידות השונות ל"שרשים" ו"ענפים", ובעזרתו עוד נדבר על כך שזהו מעיקרי התועלת של "מבט ארבעת היסודות". אבל בינתיים בוא נראה את דבריו בפנים, ז"ל:

"דע כי כל המדות הרעות... נחלקות לארבעה מינים, וזה פרטן:

יסוד האש, ממנו נמשכת הגאווה הנקראת גסות הרוח, להיותו היסוד הקל וגבוה מכולן. ובכללה הכעס, כי מפני הגאווה מתעכס האדם כשאין עושיין רצונו, ואילו היה שפל רוח ומכיר חסרונו לא היה מתעכס כלל. נמצא כי הגאווה והכעס מדה אחת הן. ותולדותיה שלש, הקפדנות בלבד, כי לולא הגאווה לא היה מקפיד בלבד כענין שביארנו בענין הכעס, ובקשת השררה והכבוד להתגאות על הבריות, והשנאה לזולתו על היותו גדול ממנו, וזה ענף מהגאווה גם כן.

יסוד הרוח, ממנו נמשך דיבור הנקרא שיחה בטילה לדברים שאין בהם צורך כלל, או נפשי או גופני. ותולדותיו ארבע, והן לדבר חונף, ושקרים, ולשון הרע, ולגלות שבחיו לבריות להתגדל בפניהם.

יסוד המים, ממנו תאות התענוגים, כי כן המים

רקע: שבוע שעבר, ביאר צבי ע"פ דברי הרמח"ל שמיסודי תורת האריז"ל הוא ששורשי עשר הספירות הוא בד' אותיות שם ההוי"ה, המקבילות לארבעת היסודות, ושמבט זה נותן לנו את האפשרות להכיר את "פרטי ההנהגה" [של העולם ושל כוחות הנפש] ולא רק את "כלליה"...

גרשון: הייתי רוצה שנדבר עוד על ההבדל בין "הכרה כללית" בכוחות הנפש שאפשר לקבל בלי מבט ארבעת היסודות, לבין "הכרה פרטית" שלזה צריכים מבט ארבעת היסודות. אבל אולי כדאי קודם לסיים את הנושא הנוכחי של המקורות מדברי רבותינו על ארבעת היסודות...

צבי: כן, לכאורה עדיף קודם לנסות לסיים את נושא המקורות, ושוב לפתוח מההתחלה את הנושא של "למה ארבעת היסודות?", כלומר, מה מרומיחים ע"י העבודה בדרך ארבעת היסודות, ומה חסר לנו בלי זה, שזה נושא שלם ומרתק בפני עצמו...

גרשון: אז איפה בדיק היינו...?

יעקב: צבי הביא את דברי ר' חיים ויטאל בשערי קדושה, ואמר שמתקופת ר' חיים ויטאל ואילך נפתח "תקופה חדשה" בתורת האגדה, ושכל הבאים אחריו הושפעו הרבה מדבריו...

צבי: נראה לי שעוד לא הבאתי את לשונו של ר' חיים ויטאל בפנים, ובאמת יש בזה קצת אריכות, אבל נראה לי שכדאי ללמוד את דבריו בלשונו.

בשלב הראשון, מייסד ר' חיים ויטאל באופן כללי, שכמו שארבעת היסודות הם אבני היסוד של הבריאה הגשמית, כך בנפש האדם ארבעת היסודות הם אבני הבנין של המידות, הן לטוב והן למוטב. וז"ל (שערי קדושה חלק א' פרק ב'):

"ואמנם כמו שארבעה יסודות גופנים הם שרשים שמהם נוצרו תרי"ג איברי הגוף, כמו כן נפשות הארבעה יסודות האלו הם יסודות לכל המדות טובות ורעות, אשר באמצעותן יקוימו או יתבטלו התורה והמצוות שהן תרי"ג, מארבע אותיות ההוי"ה כנ"ל. והמקיימן הם נפש השכלית

שאלות שנשלחו למערכת קושי בחשבון הגמרא

שאלה:

- והאש - כח לדלג ולקפוץ מצד לצד, וכן כח להעמיד צד אחד מול השני ולגלות סתירות והתנגדויות ביניהם, וע"י כן למעט עוד ועוד את הצדדים הבלתי נכונים, עד שנשארים עם התוצאה הסופית של החשבון.

לעומת כך, כח ה"סברא" לא עובד עם ריבוי של נתונים או צדדים.² הסברא לוקחת "הגיון" מסויים, ממשיכה איתו, ומולידה ממנו את כל התולדות שאותו הגיון מוליד. והרבה פעמים, אדם שיש לו כח חזק של סברא, נוקט מיד סברא מסויימת עד שאיננו בכלל מעלה על דעתו את הצד ההפכי. זה לא שהוא ראה ב' אפשרויות איך להסתכל על הסוגיא והוא בחר באחד מהם, אלא שמעיקרא דעתו "תקועה" ו"נעולה" בדפוס מחשבה מסויים מכח ההגיון והסברא שהיו פשוטים אצלו. ומכאן יכול להיוולד קושי בחשבון, כי כמו שביארנו, החשבון בנוי על כך שיהיו משתנים ושהאדם יתרגל לראות את שני הצדדים שבספק, ואם מחשבת האדם תקועה במסלול אחד של הבנה וחשיבה, יקשה עליו מאוד לשמוע ולחשבן את הצד השני.

ממבט ארבעת היסודות, כח הסברא מקבילה ליסוד המים, שזורם בדרך כלל במסלול אחד, וממשיך וממשיך במסלולו שלב אחר שלב. גם כשיש מכשול בדרך, יסוד המים תמיד רק נוטה קצת לצד וימשיך לזרום, ולכן בעל הסברא, אם יפגוש קושיא או סתירה לסברתו, נטייתו יהיה "להטות" קצת את הסברא באופן שיישב את הקושיא, ולהמשיך להוליד את התולדות של סברתו. לעומת כך, יסוד המים איננו קופץ מצד לצד ואינו מעלה את שניהם בפניו בבת אחת, ולכן בעל הסברא יתקשה לחשבן שני צדדים שונים ביחד, אלא הוא יצטרך לקלוט בכל צד מהי סברתו, ו"לזרום" עם כל אחד בנפרד.

וה"סגירות" של בעל הסברא, שגורם שהוא יינעל בדפוס מחשבה מסויים ולא לראות מעבר לאותה צורת המחשבה שהוא נקט, מקבילה ליסוד העפר שממנו כח ההגבלה והצמצום.

עכ"פ אם הקושי של הילד מגיע מכך שהוא תקוע בסברא מסויימת או בדפוס מחשבה מסויים, אז מה שיכול לעזור לו הוא לתת לו הקדמה לסוגיא באופן שמעמידים לו באופן ברור מה הם ה"משתנים" של הסוגיא: מה הן הנקודות הניתנות לשינוי, ומה הסברא של כל צד וצד. ככל שהוא ידע מראש את שתי צורות ההסתכלות האפשריות על הנידון, כך הוא יוכל יותר בקלות "לזרום" עם כל אחד מהצדדים מתי שהרבה מחשבן אותו בשיעור.

בהצלחה!

2 מכח יסוד הרוח (שבאש) האדם רואה בסברא "כמה צדדים", כמו רוח שיש לה כל הצדדים. אך בדרך כלל אצל ילד קטן הוא רואה רק סברא אחת, או מעט יותר.

יש לי ילד שהשנה התחיל ללמוד גמרא. בהתחלה הוא התקשה מאוד להבין את השיעור בחיידר, וחזר הביתה כל יום בלי להבין כלום. היום, לאחר שהוא כבר התרגל לגמ', המצב השתפר מאוד ב"ה, אבל עדיין כל פעם שיש איזשהו חשבון בגמ', אפילו אם זה חשבון קל, הוא מאבד כיוון ומתבלבל לגמרי. הוא מגיע הביתה מתוסכל, ורק אחרי שאני יושב איתו ומסדר את הסוגיא בסבלנות הוא מבין בסוף. אך, אני רוצה מאוד לחסוך ממנו את כל העוגמת נפש לשבת בשיעור ולא להבין כלום...

יצויין כי רציתי להכין איתו את החומר מקודם, אבל הרבה בחיידר מתנגד לכך מאוד, כי הוא טוען שזה גורם לילדים להשתעמם ולהפריע. ולכן ניסיתי רק לתת לילד הקדמות ו"מושגים" מהסוגיא, אבל אני רואה שזה כמעט לא עוזר לו, כי עיקר מה שקשה לו זה החשבונות של הסוגיא, ורק כשאני יושב איתו ומחשבן איתו יחד את כל חשבון הסוגיא אז הוא מצליח להבין אותה.

שאלתי היא האם ניתן להיעזר בשיטת ארבעת היסודות בכדי לעזור לילד שלי לאחוז ראש בחשבון ולא להתבלבל?

תשובה:

חשוב לנסות להבין מהו שורש הקושי של הילד שלך בחשבונות הגמ', וכשנבין את נקודת שורש הקושי, נוכל בעזרת ה' לנסות למצוא לכך פתרון. ונציע כאן אפשרות אחת:1

בלימוד הגמ' יש שני כוחות הפכיים בהם האדם משתמש, והם "חשבון" ו"סברא". הרבה פעמים, ילד שנוטה באופן חזק לאחד מהצדדים יתקשה לקלוט גם את הצד השני. ולכן, ננסה להסביר מה הם שני הכוחות האלו, וע"י כן יתברר בעז"ה למה הגדרנו ששני הכוחות האלו הם הפכיים, ואיך אפשר לנסות לפתח את כח החשבון.

נתחיל עם כח החשבון. כח החשבון בנוי על "משתנים" - נתונים מסויימים בחשבון המוטלים בספק, שיכולים להשתנות כפי אשר יכריח החשבון. וכל תפקיד ה"חשבון" הוא לקחת את הנתונים שכבר יש לנו כ"הנחות" קבועות וידועות, ולהכריח מתוכם ע"י החשבון את גורל הנתונים המוטלים בספק.

בכדי להצליח בכך, האדם צריך א. "להשתלט" בדעתו על הצדדים השונים שיש, ב. לפתח ולסדר נכון את שלל התולדות של כל אחד מהצדדים האפשריים, ג. ועל ידי כן לגלות אלו צדדים הם בלתי אפשריים, בגלל שהם או תולדותיהם עומדים בסתירה לנתונים הידועים לנו.

ממבט ארבעת היסודות, נצרך כאן בעיקר כח של יסודות הרוח - כח לקלוט ולהתנועע בין צדדים ואפשרויות שונות

1 אולם ישנם אופנים נוספים של קושי, ותחילה נצרך לברר איפה שורש הקושי ואח"כ לפ"ז לסד סדר נכון ללימודו לפי דרך ארבעת היסודות. [אופן נוסף שגורם לקושי בחשבון הוא קושי לקבל ולצרף פרטים רבים. כל פרט לעצמו מובן, אולם יש קושי ב"הרכבה"].

שבעים כוחות הנפש לגר"א - אש

אש (ב)

זה מתגלה בכבוד ובמרה. שמים זה אש ומים, ואומרים חז"ל מכח המים נעשה אש. האש נמצא למעלה בשמים. בקלקול, האש יורד למטה. זה גהינום. והמים שצריכים להיות מטה, הופכים להיות למעלה. זה סוד חלוקת המים ביום שני דבראשית. הגמרא אומרת שביום שני נברא אש גהינום. וביום שני נחלקו המים.

כאן נעשה השורש לתפיסת מקום.

בסדר השורשית של הבריאה, האש נמצא למעלה בשמים והמים נמצאים למטה בארץ, אש בראש, מים בבטן. אבל ביום שני דמעשה בראשית, נתהפכו היוצרות. ביום שני נברא גהינום, כלומר שהאש ירדה מהראש למקום הכבוד והבטן והמרה. וביום השני גם נחלקו המים, והמים למטה עלו להיות למעלה. זה שורש הקלקול, דלא כסדר מעיקרא של הבריאה. במקום שהאש צריך להיות למעלה והמים למטה, נעשה האש למטה והמים למעלה.

בעצם, כאן שורש כל הקלקולים בבריאה. על יום שני לא נאמר "כי טוב" - כי כאן נעשה הקלקול. כאשר המים נחלקו ביום שני, גם האש מתחלק. (ויום השלישי נאמר בו כי טוב מאד, כי היום השלישי מגלה כח האויר שהוא כח המצרף בין האש והמים, אז הכל יבוא על מקומו בשלום).

בסדר השורשית, מקום נמצא למעלה, זמן נמצא באמצע, והנפש נמצא עוד למטה. זה תמצית פרק הקודמת, ושם עצרנו באמצע הסוגיא ממש, ועכשיו נעסוק בסוגיא זו, אמ"ש, יותר בהרחבה.

חללות האש, מילוי המים, ותנועת הרוח

אומרת הגמרא בפסחים (נד.) שיש את חללו של גהינום, שנברא קודם שנברא העולם, ויש את אש הגהינום עצמה, שנברא ביום שני. האש למעלה והמים למטה והאויר ביניהם. עכשיו ננסה להבין את שורש הכוחות, ולפי"ז להבין את המקום, זמן, ונפש.

חללו של גהינום ענינה - שיש מקום להאש. אבל לכאורה כל דבר צריך מקום. גם המים וגם האויר צריך מקום. דבר שאין לה מקום, אין לה קיום. כל מקום מלשון קיום. אם אין מקום, אין בית קיבול. זה ההגדרה הפשוטה. אבל בדקות יותר, יש הגדרת הכוחות בשורשם, הכוחות הגנוזים בהם.

מים - זה כח המילוי שבבריאה. כל ההשפעה בבריאה נקרא מים. לדוגמא, גשמים. כל דבר שמושפע מלעילא לתתא, שמתגשם מרוח למים, משיב הרוח ומוריד הגשם - זה נקרא מים.

אש - זה כח החללות שבבריאה. האש אוכלת, זה כח ההעדר. אש גם נקרא נוקבא, נקב, חלל. אז האש היא בית קיבול. מצד כך, האש היא חללות. אוכל, חלל, חללות - זה ההגדרה של אש. כל חלל יוצר רעש, זה ש' שורקת של אש.

אויר - זה התנועה ממילוי לחללות, ומחללות למילוי.

(המשך השיעור בגיליון הבא.)

חלוקה הראשונה של ע' כוחות הנפש הוא שלש כוחות - העדר, היולי, וצורה ראשונה.

חלוקה השנייה של ע' כוחות הנפש - זה חלוקה של ארבעה, שהיא אויר מים אש ועפר. בכללות יותר, זה מחולק לשלש ואחד. שלשה כוחות פועלים שהם אויר מים ואש, לעומת העפר שנקרא מנא, כלי המקבלם. בפרק הזו נעסוק בתבנית שלימה של אויר מים אש.

בחלוקה נוספת, הארבעת היסודות מתחלקים לשבעה. כי יש חומר וצורה בכל ארבעת היסודות, ובשלשת היסודות הצורה והחומר הם שני דברים, לעומת כך בעפר, הצורה והחומר הוא אחד. בסך הכל זה שבעה כוחות.

עש"ן כנגד ג', ז', י"ב

בכללות יש שלשה מערכות: מערכות של ג', מערכת של ז', ומערכת של י"ב.

צורת האותיות מתחלק לשלש, אמ"ש (אויר מים אש). ויש שבעה כוחות שהם עינים אוזנים חוטים ופה. ויש י"ב שבטים כנגד י"ב חושים.

בפרטות יותר, יש עש"ן. עולם מתחלק לשלש, בכללות זה שמים וארץ והאויר ביניהם. וגם בעולם יש חלוקה של שבע כגון שבע ארצות.

הזמן מחולק לשבע. שבעה ימי השבוע. גם בזמן מתגלה שלש תקופות של חורף, קיץ, ורויה. וגם בזמן מתגלה י"ב, ב"ב חדשי השנה. אבל בכללות, שבע שייכת למערכת הזמן.

נפש מחולק ל"ב, אלו הם י"ב שבטים, י"ב חושי נפש. וגם בנפש יש שלשה חלקים של ראש בטן גויה. וגם בנפש יש מערכת של ז', עינים אוזנים חוטים ופה.

אבל כצורת התבנית בכללות, החלוקה של ג' שייכת למקום, החלוקה של ז' שייכת לזמן, והחלוקה של י"ב שייכת לנפש.

איפה האש נמצאת - למעלה או למטה?

הסדר מלעילא לתתא, הוא: עולם, שנה, נפש.

חלוקה הראשונה נקרא אויר מים ואש, שהם שלש - ויסודה במדרגת מקום.

מצד כך, האש נמצא למעלה, המים נמצא למטה, והאויר באמצע. זה צורת החלוקה השורשית. בקלקול, מכח החטא, האש נמצא למטה. זה נקרא גהינום. עיקר מקומה של האש למעלה בראש. אומר הראב"ד והגר"א ועוד, מקומה של האש בין שני קרומי המות, שם האש החיונית. לעומת זאת המים נמצאים למטה, במקום ארץ שבגוף שזה נקרא בטן.

בקלקול, האש מתגלה למטה, האש לא נמצא בראש אלא למטה במרה, זה אש של גהינום, גהינום דא מרה. ובקומת האדם

הירידה של יוסף-תוספת ויהודה-עצם - שתי תפיסות של קנאה

אותו מהעצם שלו. לא שהוא רוצה להוריד אותו מהתוספת של הזולת אלא להוריד אותו מהעצם שלו. אלו הם שני מערכות של קנאה.

כל קנאה מביא לידי השפלה, ולכן הן יוסף והן יהודה הושפל ממדרגתם, וזה הגיע מכח הקנאה שחלה עליהם. הן יוסף והן יהודה היה להם ירידה בעניני קדושה, באות ברית קודש. יוסף היה לו את הנסיון עם מעשה דאשת פוטיפר, ויהודה עם מעשה תמר. מי היה לו ירידה יותר? יוסף ברח בשלב מסוים. והיה שם פגם, וכמו שאמרו חז"ל, בשעה שהוא ברח מאשת פוטיפר, יצא ממנו עשרה טיפין. אבל לבסוף הוא מנצח אותה, וא"כ כל הפגם אצל יוסף שם היה רק בנקודת התוספת של יוסף, לא בהעצם. אבל יהודה אמר צדקה ממני - הוא הודה לה, ועל שם כן הוא נקרא יהודה. שניהם, הן יוסף ויהודה, הגיעו להשפלה באותו נסיון עם עניני קדושה, אות ברית קודש, אבל יהודה שאמר צדקה ממני, היה לו השפלה של העצם שלו.

(כמובן שאין לנו השגה ביוסף ויהודה, אבל חז"ל מגלים שבשניהם היה איזה בחינה של פגם בקדושתם לפי ערכם.)

הגמרא אומרת שבכל אדם האדם מתקנא בהם חוץ מאב בבנו ורב בתלמידו. כמו שיש מהלך של השפלה שמגיע מקנאה, כן יש מהלך של אין קנאה, וזה מתגלה באב בבנו ורב בתלמידו שבהם אין קנאה. ועל ידי שהאדם מגלה מהלך שאין קנאה, בזה הוא ניצל מכל ירידה.

בתמצית הדברים, יש שני חלקי קנאה דקלקול, שהם שתי תפיסות של קנאה דקלקול - הקנאה שחלה במערכת של יוסף והקנאה שחלה במערכת שנקרא יהודה. אצל יוסף, הקנאה מגלה ירידה של תוספת. הקנאה על יוסף חלה על תוספת - שהזולת הוסיף עלי. במי שהוא מקנא, אני רוצה להוסיף על גביו. לעומת זאת, ירידת יהודה מגדולתו היה תולדת הקנאה במערכת הנקרא יהודה, שהאדם מקנא את העצם של הזולת והוא רוצה להשפיל את הזולת בעצם, הוא רוצה להשפיל את הזולת מעבר מנקודת התוספת שלו, ולהשפיל לגמרי את העצם של הזולת.

(המשך השיעור בגיליון הבא.)

התוספת. יש את העצם של הבריא, וזה הגילוי של יהודה, ויש את התוספת של הבריא, וזה הגילוי של יוסף. על מה הקנאה חלה? כי מי שהוא שהוסיפה עלי. ומה הקנאה יוצרת? "רקב עצמות קנאה". הקנאה יוצרת רקב גם בעצמות עצמם - זה הוריד את יהודה מגדולתו.

יש כאן שתי תפיסות בעומק מהו קנאה. יוסף בגמטריא קנאה, ומה קורה כאשר מקנאים ביוסף? הם מורידים אותו מגדולתו, הם מורידים יוסף ממדרגת התוספת - במה שהוא הוסיף עלי, אני רוצה להוריד אותו. ומה קורה כאשר מורידים את יוסף מנקודת התוספת? העצמות של הדבר, כלומר בעצמות הדבר - גם היא חל בה קנאה. כאשר אני רוצה להוריד את מי שהוסיף על גבי, שזה יוסף, אז הפעולה של הקנאה מה היא עשה? שהיא מורידה את עצם של הדבר אל מקום השפל ביותר.

יש כאן שני מהלכים במערכת הקנאה. בתחילה העמדנו שבקנאה דקלקול יש שתי פנים - שאני רוצה לעלות על גביו, ושאני רוצה להוריד אותו מתחת. זה במקביל ליוסף ויהודה במערכת הקנאה - כלומר, יש קנאה דקלקול שיונקת מיוסף ויש קנאה דקלקול שיונקת מיהודה.

בקנאה דקלקול שיונקת ממערכת הנקרא יוסף (תוספת), הקנאה הוא במה שהזולת הוסיף על גבי. ואז מה אני רוצה לפועל בכח הקנאה? שאני יוסיף עליו.

אבל בקנאה שיונקת ממערכת הנקרא יהודה (עצם), שהיא רקב עצמות קנאה, העצמות הם אלו שמתקלקלים, אז מה אני רוצה לעשות? להוריד את מי שנמצא מעלי. וזה נקרא רקב עצמות, שהקנאה הזו מרקיב את עצמותיו של האדם, שאני מוריד אותו מהמקום שהוא צריך להיות בו.

במערכת הקנאה דקלקול שיונקת מיוסף, כאשר אני מקנא והקנאה ח"ו נופלת למקום שאיננו של קדושה, מה הקנאה פועלת? שהאדם רוצה להוסיף עוד על גבי חבירו, לא לעלות לו ולהגיע אליו, אלא להוסיף על גביו. ובמערכת הקנאה דקלקול שיונקת מיהודה, כאשר האדם מקנא, מה הוא רוצה לעשות? להשפיל את רעהו, ולא רק להוסיף על גביו, אלא להשפיל עליו בעצם, להשפיל

לאחר שהבנו את שורשי התפיסה של קנאה דקדושה ושורשי התפיסה של קנאה שאיננה של קדושה, עכשיו נבין בס"ד את שרשי התיקון.

שורש מדת הקנאה דקדושה הוא ביוסף. אמרו רבותינו, יוסף בגמטריא קנאה. מה מתגלה אצל יוסף? "ויקנאו בו אחיו", וזה נאמר אחרי חלומותיו שהם משתחווים לו - שהוא למעלה והוא למטה. וזה שורש לקנאת האחים כלפי יוסף.

הקנאה מעמידה תחתון ועליון, והתחתון תופס שהעליון צריך להיות למטה ממנו - מדוע? כשיהודה ניגש אל יוסף, זה היו "שני מלכים נועדים ונפגשו יחדיו", היה ויכוח בין יהודה ויוסף. יהודה הוא בנו של לאה, ויוסף הוא בנו של רחל. והיה כאן ויכוח שורשי מאד - מי עליון ומי תחתון? יהודה, לאה - או יוסף, רחל.

מה קורה כאשר יש פגם במהלך של יוסף? "יוסף הורד מצרימה", וביהודה נאמר "וירד יהודה", וכמו שרש"י הביא, האחים הורידו את יהודה לאחר מעשה של מכירת יוסף. אז מה פעלה הקנאה של האחים? מה קורה כאשר הקנאה הזו יוצאת לפועל? זה היה בשעה שהם מכרו את יוסף, ומה התגלה אז - שיהודה תופס שיוסף נמצא למעלה, והאחים פעלו להוריד אותו למטה. יהודה הוא הצד של השורש ההפוך הגמור לצד יוסף, ובשעה שהאחים מורידים את יוסף מגדולתו, בתחילה הורידו אותו לבור ולאחר מכן למצרים - מה קרה אז? בשעה שהם הורידו את יוסף, גם יהודה יורד. וכאן מונח מה יוצר התפיסה שנקראת קנאה.

ברור ופשוט, זה לא כמו שיוסף יורד לבור גם יהודה יורד. אלא כיון שכל המהלך כאן היה גילוי של קנאה, מה קרה ליהודה שהיה שורש קנאת האחים ליוסף? הגמ' אומרת שקנאה גורם שעצמותיו נרקבו, שנא' "רקב עצמות קנאה". מדוע דוקא עצמותיו של האדם מרקיבין כאשר יש לו קנאה? השורש לכך בהורדת יהודה על ידי האחים.

כידוע מאד בדברי רבותינו, הגילוי של יהודה הוא גילוי שנקרא עצם, ויוסף שהוא מלשון תוספת הוא בא לגלות את התוספת. אבל יהודה יש בו אותיות שם הוי"ה שנקרא כידוע שם העצם. יהודה מגלה את העצם, ויוסף מגלה את

מבחן להערכה עצמית - חלק א'

לפניך שתי סיטואציות, כל אחת עם שתי תגובות אפשריות. תנסה לדמיין איך אתה היית מגיב!

סיטואציה ראשונה

אתה יוצא מבית הכנסת ופוגש מתרים של אחד מארגוני החסד הגדולים שבארץ. הוא פונה אליך בחיוך לבבי ומציע לך הזדמנות שלא תחזור - קניית כרטיס הגרלה ב100 ₪ - מדמי מעשר! - להגרלה על דירת ארבעה חדרים במרכז ירושלים. אתה...

(א) מתלהב כבר מהמחשבה של הזדמנות להיות הבעלים של דירה בירושלים עיר הקודש - "הלוואי..." אתה מיד מתחיל להריץ נתונים, "ארגון החסד החשוב הזה הוא באמת ארגון שכבר תרמתי לו בעבר, כספי מעשר, אני כמעט בטוח שיש לי החודש קצת מיותר. ועם ההגרלה? זו באמת הזדמנות שחבל לפספס...". גם לפני שמיעת פרטים יותר מדויקים על ההגרלה, הידיים שלך כבר מתחילות לחפש את הארנק. המתרים ממשיך להרחיב על גודל מצוות הצדקה וגודל זכות השותפות בארגון, אבל בליבך אינך זקוק לעוד שכנועים. אתה הולך על זה, ברור! לא אורך יותר מחצי דקה, והעיסקה כבר בוצעה בהצלחה...

(ב) מסתייג מיד שאתה צריך לחשוב על זה, ומרגיש לא בנוח כשהמתרים ממשיך לנסות לשכנע. "תן לי בבקשה פסק זמן של כמה דקות לחשוב על ההצעה שלך", אתה מבקש

בנימוס מהמתרים. כשהמתרים נאות לבקשתך ופונה "ללקוח הבא", אתה מתחיל לשקול את הנתונים. "שאלה ראשונה", אתה שואל את עצמך, "האם אני בכלל מעוניין לתרום לארגון הזה?" את התשובה לשאלה אתה עונה בביטחון. "כן. הם עושים עבודה חשובה, וכבר תרמתי להם בעבר." אתה ממשיך הלאה. "האם אני מעוניין בכרטיס ההגרלה הזה? האם יש לי סיכויים לזכות?" כאן זה לוקח לך עוד דקה עד שאתה מודה לעצמך שהסיכויים שלך לזכות אינם גדולים במיוחד. בחישוב יותר מעמיק, אתה אומד את שווי הכרטיס בלא יותר מכמה שקלים בודדים בהתחשב בסיכויים שלך לזכות. כרטיס ההגרלה כבר לא כ"כ מפתה אותך, אבל אתה ממשיך לחשוב אולי לתרום מצד מצות הצדקה כשלעצמה. אתה עובר לחישוב קר ומתמטי של כספי המעשרות שלך, מה הסכום של המעשר החודשי, לכמה ארגוני צדקה אתה כבר תורם בהוראת קבע, כמה נשאר, והאם כבר רצית לתרום אותם למטרה אחרת. אחרי שיקול הנתונים האלו, יוצא לך שישארו לך עוד מעשרות גם אחרי קניית הכרטיס, ואתה חוזר עם חיוך למתרים המופתע עם שטר של מאה שקל.

סיטואציה שנייה

אבל באמת את יושבת בגינה ורואה איך תינוק נופל **מנדנדה**, קרוב למקום ישיבתך. הנפילה לא היתה מגובה רב, אבל התינוק מתחיל לצרוח. את...

(א) קופצת מהמקום, ממהרת לתינוק בצעדים גדולים, ומרימה אותו. את מנסה להרגיע אותו תוך כדי שעיניך תרות אחרי האמא שלו. כשאת מזהה את האמא, את ממהרת אליה עם התינוק ומספרת בדיוק מה שראית ואיך שהגבת. "והעיקר, הוא כבר אצל אמא. איזה מסכן..."

(ב) מיד סוקרת את הסביבה בחיפוש אחר האמא שלו. את בודקת לראות אם אולי מישהי אחרת כבר עדכנה אותה על ההתרחשות. כשאת רואה שהאמא עוד לא מעודכנת, את נעמדת ומתחילה ללכת בכיוון שלה תוך כדי סקירה חוזרת, אולי מישהי אחרת כבר תעדכן אותה לפני ולא יהיה צורך בהתערבות שלך. "אני אחראית", את חושבת לעצמך, "אבל אני לא רצה כל פעם שיש אקשן. אם יש צורך, ודאי שארצה לעזור."

מבחן להערכה עצמית

מבחן להערכה עצמית - חלק ב'

כמובן שממדידה של שבוע אחד קשה להסיק מסקנות, אבל יש לעקוב אחרי התוצאות שבוע אחרי שבוע ולראות את הכיוון הכללי. תוצאות עקביות הנמוכות מאוד מראות על הסתברות שהיסוד הראשון שבזוג הוא היסוד החזק שבנפש, ותוצאות גבוהות מאוד מראות על הסתברות שהיסוד השני שבזוג הוא החזק שבנפש. תוצאות בינוניות מראות על הסתברות שאף אחד מהיסודות האלו אינו מהיסודות הכי חזקים שבנפש.*

הקדמה: במדור זה, ננסה לתת כל שבוע זוג של מידות הפכיות, המשתייכות לשני יסודות הפכיים. יש להתבונן בשני הצדדים, ולנסות להעריך באופן כללי לאיזה צד האופי שלך נוטה יותר, והאם הנטייה לאחד מהצדדים הוא חזק מאוד או חלש. את התשובה ניתן לרשום ע"י הקפת אחד מהמספרים מ1 עד 10, כאשר 1 פירושו נטייה חזקה מאוד למידה הראשונה שבזוג, ו10 פירושו נטייה חזקה מאוד למידה השנייה שבזוג.

והאופציה השנייה היא לחכות ולהחליט באופן שקול ומדוד. לעומת זאת, בסיטואציה השנייה של התינוק שנפל ברור לכאורה מה נצרך לעשות. שם האופציה הראשונה הוא לבצע את מה שנצרך לעשות במהירות, והאופציה השנייה הוא בכל זאת ללכת באיטיות ולפעול בהסתייגות בלתי נצרכת.

המאוזן שבמידה הוא להיות שקול ומדוד בכדי לפעול בכל ענייניו עם יישוב ושיקול הדעת הנכון, והשימוש הבלתי מאוזן הוא הנטייה לפעול או להחליט באיטיות מעייפת ובלתי נצרכת, מכח הכבידות של יסוד העפר שבנפש.

ניתן להיעזר כאן בסיפורים שבחלק א'. הסיטואציה הראשונה של ההתרמה היא סיפור של התלהבות, כשהאופציה הראשונה היא להחליט בפזיזות,

הסבר: בכל אחד מהצדדים, הבאנו הן שימוש מאוזן במידה, והן שימוש בלתי מאוזן במידה. מצד יסוד הרוח, השימוש המאוזן שבמידה הוא מהירות לבצע את מה שכבר החליט לעשות או שברור לו שהוא אמור לעשות בלי עצלות ובלי שהייה מיותרת, והשימוש הבלתי מאוזן שבמידה הוא הנטייה לפזיזות מבהלת, כשפועל ללא יישוב ושיקול הדעת הנצרך. ומצד יסוד העפר, השימוש

* הערה: מבחן ה"מדידה עצמית" הזה נועד בכדי לתת רושם כללי בלבד על איפה "בערך" אתה תמצא את מקומך בעולם ארבעת היסודות, אבל אין בכוחו לתת תוצאות מדויקות, וזאת משום כמה סיבות. אחת מהסיבות היא שהתשובות שיענו לשאלות ששאלנו עלולות להיות מושפעות מכמה גורמים צדדיים מלבד הטבע הפנימי והאמיתי של האדם. הגורמים האלו כוללים בין היתר את הסביבה שהוא גדל בה, את אופי חינוכו, את דיעותיו והשקפותיו, את כלל נסיון החיים שלו, את מידותיו הבלתי מתוקנות והבלתי מאוזנות שמסתירות את האופי האמיתי של האדם, ועוד. בכדי לקבל תמונה מושלמת יותר, האדם צריך ללמוד איך להבחין ולהתבונן במחשבותיו והרגשותיו הדקות. המחשבות והרגשות האלו נמצאים יותר עמוק בתוך נפשו של האדם והם פחות מושפעים מהגורמים החיצוניים הנ"ל, ולכן הם נותנים תמונה יותר מדויקת על אופי האמיתי של נפש האדם. פתיחה היקפית לעבודה הזו ניתנה בספר "הכרה עצמית והעצמת הנפש" של מורינו הרב שליט"א.

נקודה נוספת שחשוב לציין היא שהשוני בין נפשות בני אדם קיים לא רק במידותיהן ובאופי שלהן, אלא גם במדרגת העומק של שאיפותיהן הפנימיות ושל השגת ותפיסת נפשם. מי שיש לו מדרגה יותר עמוקה של שאיפות/תפיסה מהממוצע יכול לסבול מקשיים פנימיים בתוך נפשו שאינם באמת תוצאה ממידות קיצוניות, ואינם אלא תופעת לוואי לחוסר הסיפוק הפנימי לשאיפת נפשו הפנימית. מדידת מדרגת העומק של תפיסת הנפש היא סוגיה שצריכה דיון לעצמה, ולא נגענו בה כאן. אולם, בכדי לקבל רושם כללי מאוד, נוכל לייצג שהאדם ימדוד את עצמו מ1 עד 10 כמה הוא עמוק - שטחי בתפיסת החיים שלו, וכן עד כמה הוא עדין ורגיש - גם ופשוט בקליטתו הרגשית.

מדור ארבעת היסודות – הלכה סימן קלא - הלכות תחנון

ויש להבין שהיסודות סותרים זה את זה בהרבה אופנים. למשל, יש סתירות בולטות כמו בין הרוח והעפר ובין האש והמים, ויש סתירות פחות בולטות, כמו בין הרוח והאש או בין הרוח והמים. וכמו כן, כל סתירה וסתירה שקיימת בין היסודות יכולה לבטא את עצמה בכמה אופנים. למשל, הסתירה שבין הרוח והעפר [בעולם הגשמי], יכולה להתבטאות כסתירה בין תנועת הרוח לעומת מנוחת העפר, ויכולה להתבטאות כסתירה בין קלות הרוח לעומת כבדות העפר, וכן בעוד אופנים.

וכיון שכן, בכדי לקבל מבט הקיפי איך כל תורת הלומדוס נובעת מארבעת היסודות, נצטרך לקחת את המבט של ארבעת היסודות ולהשתמש איתו לאורך זמן, ובהיקף של הרבה סוגיות, ולברר בכל חקירה וחקירה שאנחנו פוגשים איפה שורשה בארבעת היסודות שבעולם המחשבה. ודווקא ע"י הקביעות בזה נקבל היקף של תפיסה שלמה והכרה כוללת בכלל החקירות היסודיות ואיך הם נולדים מארבעת היסודות.

כל זה נכתב כהקדמה למדור החדש שלפנינו, מדור ההלכה, שתפילתנו שנזכר בו ללכת בדרך זו ולעבור מסוגיא לסוגיא ומנושא לנושא בהלכה, ולברר בכל נושא כפי עניינו את עומק הפשט בדברי רבותינו בהבנה בהירה ע"פ חקירות יסודיות הבנויות על מבט ארבעת היסודות. ותקוותינו שהמדור הזה באמת יעזור וישמש כדוגמא למבקשי החכמה איך להתרגל ל"מחשבת ארבעת היסודות" שבלימוד ההלכה והלומדוס, ויהיה זה שכרינו.

בעזה"י ננסה להציע כאן דבר חדש, והוא להראות איך ניתן להשתמש במבט ארבעת היסודות ככלי עזר בבירור עומק סוגיות הש"ס וההלכה.

דרך הלימוד שנציע כאן הוא בעיקרו לימוד עיוני רגיל, שמנסים לחדור לעומק הפשט של דברי רבותינו ולהבין את סברותיהם והגדרותיהם בבהירות. לצורך כך אנחנו מציעים לאורך כל הדרך חקירות שונות וצדדים שונים בכל נושא ונושא כפי עניינו, וכאן מגיע נקודת החידוש: כשאנחנו באים להגדיר שני צדדים בחקירה, אנחנו משתמשים עם מבט ארבעת היסודות בכדי להעמיד את שני הצדדים [או יותר משני הצדדים] שבחקירה בבהירות.

יסוד דברינו בנוי על ההבנה שעל אף שפרטי החקירות משתנים מסוגיא לסוגיא ומתפרטים עד אין סוף, מ"מ באופן כללי ישנם רק מספר מצומצם של "סוגי" חקירות, שאותם חקירות יסודיות חוזרים ונידונים בכל סוגיא וסוגיא כפי עניינו. עצם ההבנה הזו אינה חדשה, וכבר נכתבו כמה ספרים בנסיון לאסוף הרבה חקירות פרטיות ולהגדיר אותם תחת סוגים כלליים, כמו ספר "מאיר נתיבים", "המידות לחקר ההלכה", ועוד, וגם אנחנו דורכים בדרך זה. החידוש שבדברינו הוא להשתמש לצורך כך בחכמת ארבעת היסודות.

והנה, כמו שכל הבריאה בנויה מארבעת היסודות, כן שורש הבריאה שהיא התורה (כדברי חז"ל "איסתכל באורייתא וברא עלמא"), כולה בנויה בצורה של ארבעת היסודות. ולכן ככלל, אפשר להגדיר כל חקירה בלומדוס של שני צדדים הפכיים כחקירה בין שנים מתוך ארבעת היסודות הסותרים זה את זה. כמובן, אנחנו מדברים על ארבעת היסודות בצורה שהם קיימים ב"עולם מחשבה", ולא ב"עולם המעשה".

קול הלשון

12 » 4 » 2 605-313-6660 ♦ 073.295.1245

4

התבודדות

5

תפילה

6

ספרי קודש

1

בלבבי משכן אבנה

2

ארבעת היסודות

3

סדרת "דע את"

11

בלביפדיה
מחשבה / עבודת ה'

10

תורה, גמרא, שו"ע

7

דרשות

8

פרשת השבוע

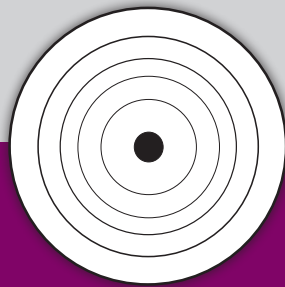
9

מועדי השנה

12 » אוצר אותיות

13 » ליקוט צורת אדם ועבודתו

14 » עבודת הנפש לפי עשר הספירות

צורת אדם

בנושא פאת הזקן

יום שלישי יב' תמוז תשפ"ה
רח' הרב בלוי 33 ירושלים
20:30

לאזנה לשיעור בקול הלשון

USA ישראל ♦ 073-295-1245 605-313-6660

ומקיימים: כוכבית [*] סולמית [#] - <

[#] - [xxxxxxxx] סולמית

צורת אדם 001 יסודות כלליים בצורת אדם	35060279
צורת אדם 002 מבנה גולגלת	35332044
צורת אדם 003 גולגלת-חלל-אוויר-מוחין	35864656
צורת אדם 004 אופני שורשי צורת המחשבה	35949634
צורת אדם 005 מח בחכמה	36092633
צורת אדם 006 מח בבינה	36345017
צורת אדם 007 מח דעת	37279529
צורת אדם 008 עיניים-ראייה	37323050
צורת אדם 009 אוזניים-שמיעה	37391066
צורת אדם 010 הרחה-חוש הריח	38119459
צורת אדם 011 פה דיבור	38424100
צורת אדם 012 עורף	38489170
צורת אדם 013 צואר	38603719
צורת אדם 014 מצח	38953647
צורת אדם 015 זקן	39091166
צורת אדם 016 גרון	39831851
צורת אדם 017 חך	40075566
צורת אדם 018 לשון	40224569
צורת אדם 019 שיניים	40300698
צורת אדם 020 שפתיים	41106107
צורת אדם 021 פאת הראש	41789682

קו ישיר לשמיעת
שיעורי מורנו הרב
שליט"א
'ב'קול הלשון
ישראל 073.295.1245

רכישת ספרי הרב
ספרי אברמוביץ
משלוח ברחבי העולם
03.578.2270
USA 718.871.8652
books2270@gmail.com

לקבלת העלון
בדוא"ל
bilvavi231@gmail.com
לקבלת העלון
בפקס 03.548.0529

כל הזכויות ©
שמורות
'בלבבי משכן אבנה'
טלפון 052.763.8588
פקס 03.548.0529
bilvavi231@gmail.com